

ձեռքը սուրբ մարմինն ու սուրբ բաժա-
կը բռնած՝ զօրաւոր ձայնով մը ըսաւ
անոնց . “ Յիսուսի Վրիստոսի մար-
մնոյ և արեանն համար ըլլայ՝ երդմնե-
ցուցանեմ զձեզ , Ոթոն և Ղալբերտ
եղբարք , որ աս վայրկենէս սկսեալ
մերժէք սրտերնէդ ամէն մարդկային
մտածութիւն , և խաղաղութեան համ-
բոյրը տաք իրարու ” :

Երկու եղբայրները մէկէն ելան այն
աղօթարաններէն , որոնց վրայ չոգած
էին՝ մէկզմէկէ քիչ մը հեռու , և իրա-
րու մօտեցան անխռով քայլերով : Երբ
որ զիրար շօշափելու վրայ էին ու դէպ
’ի առջև կը ծռէին իբրեւ թէ գրկուելու
համար , բազմութիւնը ուրախութեան
լուռ ձայներ կը հնչեցնէր . մէյ մ’ ալ
յանկարծակի սաստիկ աղաղակ մը լը-
սուեցաւ խորանին առջևէն , անոր ե-
տեէն աւելի սաստիկ աղաղակ մըն ալ :
Վոյն ատեն քահանային զգեստներն ու
խորանին սփռոցը արեան կրկին ցայտե-
րէ ներկուեցան : Փոխանակ իրարու
խաղաղութեան համբոյրը տալու , ա-
սոնց իւրաքանչիւրը մի և նոյն ժամա-
նակ զգեստին տակը պահած դանակն
եղբօրը սիրտը խոթեր էր :

Երբոր դեռ երկուքն ալ կենդանու-
թեան վերջին վայրկեաններուն մէջն
էին , քահանան յուսարով անոնց հոգին
փրկելու ու զղջմունքի բերելու զանոնք՝
սրտերնին վախ ձգելով , դարձաւ դէպ
’ի Ոթոն , և անոր առջևը դրաւ դը-
ժոխքն ու յաւիտենական պատիժները :
— “ Ե՛տ աղէկ , ըսաւ անիկայ , շատ
աղէկ . աս ուրախութիւնը պիտի ունե-
նամ՝ որ տեսնամ եղբօրս մինչև ցյաւի-
տեանս տանջուիլը ” : — “ Բայց դուն
ալ պիտի տանջուիս , դուն ալ պիտի
դատապարտուիս ” : — “ Ե՛մ ուզեր
ես արքայութիւն երթալ , պատասխա-
նեց Ոթոն ակռաները կրճտելով . ո-
րովհետև արքայութենէն չեմ կրնար
լսել անոր ցաւագին աղաղակները ու
տեսնալ անոր արցունքները ” :

Վահանայն աչուրները երկինք վե-
րուց , “ Վոնէ մէկը միայն փրկութեան
հասցնեմ , հառաչեց , ու Ղալբերտի

մօտեցաւ ըսաւ . “ Վաղաչեմ՝ հոգիդ
մտածէ ” : — “ Ե՛մ հոգիս եղբօրս հո-
գւոյն պէս է . ծնած օրէս ’ի վեր սա-
տանայինն է ” : — “ Օղջա և կրնաս
իր ձեռքէն առնել զայն ” : — “ Ե՛ս ,
կ’ուզէի ձեռքէն առնել , եղբայրս աւե-
լի յուսահատեցնելու դիտմամբ միայն ” :
— “ Օղջա որ բարի օրինակ տաս ի-
րեն ” : — “ Ոչ . ոչ երբեք . թէ որ ես
զղջայի , ինքը իմ օրինակիս կը հետևեր ,
և անատեն ինքը չէր դատապարտուեր :
Վատեմ ես զինքը անանկ՝ ինչպէս որ
հայրս կ’ատէր զմայրս ” : — “ Ե՛ս ալ
անանկ կ’ատեմ զքեզ՝ ինչպէս որ մայրս
կ’ատէր զհայրս ” : ձայն տուաւ ան-
դիէն Ոթոն : Եւ երկուքն ալ կը տա-
պըլտըկէին կը գալարէին գետնին վրայ ,
ու աչքով իրարու կը սպառնային : Վա-
հանայն տեսնելով որ իրարու ասանկ
մօտ կենսւով՝ կատաղութիւննին ու ա-
տելութիւննին աւելի կը սաստկանար ,
հրամայեց որ զատեն իրարմէ : Երբոր
վերուցած կը տանէին զասոնք , երկուքն
ալ հոգինին փչեցին :

Ե՛ս տխրալի դիպուածը որդուց որ-
դի կը պատմուի Վիորլի մէջ՝ Հաշտո-
ւիտի Փորագի անուամբ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ի Լուդովիկ Ժէ :

Բազմավիպիս ընթերցողները Լա-
րոլէիոս Ժ. Զին վարուցի ու մահուան պատ-
մութեան մէջ տեսան որ այս թագա-
ւորին որդին՝ Լուդովիկոս Վարդուս ալ
իր հօրը հետ մէկտեղ Տաճարի բանտը
փակուեցաւ : Հօրը մահուանէն վեց ա-
միս ետքը՝ Բարիզու Հասարակութիւ-
նը հանեց մօրը քովէն ազնիւ պատանին
ու Սիմոն անուամբ կօշկակարի մը պահ-
պանութեանն յանձնեց . և ըստ հաւա-
նական կարծեաց՝ այն բանտարգելու-
թեան ծանր ու անբերելի նեղութիւն

ներուն չկրնալով յաղթել իր ծաղիկ
հասակը, վերջապէս 1793ին լմնցուց
իր կարճ կեանքը, և անուամբ միայն
Թագաւորեց՝ Սուղովիկոս Ժէ ըսուե-
լով: Ա իկտոր Տիւկոյ գաղղիացի արդի

բանաստեղծը սրտաշարժ տաղ մը յօ-
րինած է այս Թշուառ իշխանին վրայ,
որուն Թարգմանութիւնը կը հրատա-
րակենք հոս ՚ի վայելը հայ բանասի-
րաց:

Յայնժամ երկնից դրունք ոսկեղէնք բացան, եւ լոյսն անմատոյց
Լըրեւեցաւ ի խորոց սըրբարանին զըզըրդելոյ.
Լըրկինք համօրէն կացին առ վայր մի հոլանի,
Լը արդարոց հոյք լուսեղէնք տեսին մանկիկ փայլեալ հոգի,
Օ ի գայր հասանէր ընդ մանրերամ խառնէր զուարթունս
Յաստեղազարդ անդ ի կամարս:

Ինքըն մանկիկըն գեղանի յերկրէ աստի գնայր փախըստեայ,
Ի կապուտակ աչկունս ըզխիստ վըշտակրութեան բերելով նիշ,
Լը զգունատեալ դիմօք խարտեաշքըն խոպոպիք գեղածըփեալ.
Կուսանք երկնաճեմք ընդ յաղթանակ վըկայական
Լճեալ բոլորէին ի գլուխ նորա զուարթ երգովք
Յեռեալ պըսակ անմեղութեան:

Բարբառք ընդ ամպըս լըսելի եղեն յայնժամ որ ասէին.
“Օ ուարթուն պատանեկիկ, ժըպտի ՚նդ ամբիծ փառըս քո Տէր.
Լ՛ի արդ ի գիրկըս նորին, ուստի ոչ եւրս մեկնեսցիս.
Լը դուք որ զՏէրըն միշտ տերանց օրհնէք, բանակ սրովբէագունդ,
Հրեշտակապետք եւ մարգարէք, դիք արքային շուք երեսաց,
Լ՛ռէք ի վկայն երգ յաղթական,”:

Իսկ մանկիկն ասէր յանձին. “Ո՛ր իմ երբէք Թագաւորեալ.
Կապեալ եմ ես, չեմ ես արքայ. ի խորս անլոյս աշտարակին
Կայի յերէկն անդ ի քուն. ո՛ր ապա իմ Թագաւորեալ,
Ուստի ինձ, Տէր: Լ՛ղուկ զիս, հայր իմ ի դահճաց լեալ չարամահ.
Լ՛ոքա լեղի ինձ արբուցին. որք ի խընդիր մօրն իմոյ գամ,
Օ՛ր ինձ յերկինս անուրջը ցուցին,”:

“Չայնէ փըրկիչըն քո ըզբեզ, կըրկնեն անդրէն նըմա զուարթունք.
Յեղեռնաւոր երկրէ զհոգի քո հրաւիրէ առ ինքն Լ՛ստուած.
Խոյս յամպարիշտ տուր աշխարհէ, ուր Լ՛յաչն ոտին առնի կոխան,
Ուրանօր անդըր քան ըզմահ վազեալ եղեռն արքայասոպան,
Ի գերեզմանս իսկ խիլ արկեալ ըզթագաւորս յուզէ սպանող,
Վըրկախառնեալ ընդ արհաւիրս,”:

Կըրկնէ մանկիկն. “Ի սակաւո՞ն ապա լըցի երկայնաւորս,
Լ՛նցին ուրեմըն զինեւ վիշտք որ կային ինձ առաջի.
Լ՛ցէ թէ ոչ ի յայգուն խըթէր զիս աջ բանտապանին,
Ի յերկնաւորս անըրջոց զարթնուլ անդրէն ինձ ի շըղթայս.”

Իցէ՛ թէ լուաւ ինձ Տէր, եւ ոչ երազք իցեն, ո՛հ, այսոքիկ .
Իցէ՛ թէ հատ Տէր ըզըղթայս իմ, եւ վիճակ ել ինձ բարի
Օրաւելի հէք կենաց աստի :

Չըգիտիցէք դուք արդեօք իբր աւաղելի կէի կենցաղ .
() ր իւրաքանչիւր ածէր աղէտս ինձ նորանոր ,
Եւ չէր ի լալ իմում ինձ մայր՝ որ երգս առ ողբս իմ յեղյեղէր ,
Կամ ի ժրպիտ մայրենի հնարէր զարտօսր իմ ըսփոփել .
Ի պատուհաս անվախճան մատնեալ ի զոհ , ծիւրեալ ծընգեալ ,
Խըլեալ ի բնէ իմմէ ի բաց արկայ ընձիւղ դեռաբողբօջ .
Օհր ի յորրանս գործեալ ոճիր :

Սակայն լուարուք . մինչ արհաւիրքս այս ի վերայ իմ չեւ հասեալ ,
() ու ի հեռուստ գեղանքսիհքն ինձ անկանին աւուրք փառաց ,
Որոց շըշունջ աղօտաձայն յիս ի նիրհել իմում ազդէր ,
Սինչ ժողովուրդք ցընծալից հըսկէին շուրջ զինեւ ի պահ :
Եւ ի նըսեմ ի խորհուրդս ծածկեցան յանկարծ բընաւք .
Տեսի զբախտին խոստմունս ի բաց սրացեալ յիմոցս ակընկալեաց ,
Եւ անտէրունչ ի յերկրի լըքեալ մանուկ զիս ապիկար .
Ոհ , զի եղեն ինձ թըշնամիք :

Կենդանւոյն նոքա ի վիհ զիս ընկեցին յեղերական .
Եւ իմ նուաղեալ ի լալեաց՝ ոչ եւս ըզլոյս տեսին զարփոյն .
Եւ ի դուք , զոր այժմըս ճանաչեմ, եղբայրակիցք իմ դուք զուարթունք ,
Դուք ինձ ի քուն այց առնէիք : () արինախանձ ձեռս նոցա
Թարշամեցան աւուրք իմ, Տէր , այլ ամպարիշտք միշտ են թըշուառ .
Սի առ մաղթանս իմ, ո՛հ , փակեր հանգոյն նոցին ըզլըսելիս ,
Սասըն նոցին առ քեզ մաղթեմ ,

() անժամ հրեշտակք երգէին . “ Ե՛կ դու ըզհետ մեր արի եկ ,
Եւս բանայ քեզ տապանակն , եւ ի ճակատ քո գեղանի
() եռումք ըզմի յաստեղաց , ու ի թիկնամէջըս քոյին թեւս
Ընկալ ի թիւ քրովբէականքս կապուտակքս ծիրանիս ,
Եւ զմանկանն ի լալիս եկ ի շարժել ընդ մեզ զորրան ,
Կամ զարփից ի լուսեղէն նորել ի շունչ ըզմանկութիւն
Ի հրաճաճանչ կամարն իւրեանց ,”

Եւ լըռեցին յայնժամ զուարթունք , երգոյն ի լուր կային արդարք .
Սանկիկն արկեալ զաշ ի խոնարհ ըզնըւաղեալս ի յարտասուաց .
Նոյք աշխարհաց ի խորանարդ երկնից ըզկայ առին լուռմուռ ,
Եւ ձայն () արձրեալն ետ այսանակ .

“ Ի մարդկեղէն մեծութեանց ի բացեայ զքեզ կալայ զարբայդ .
Ի գահոյից ի շըղթայս անկեալ՝ ըզքոյդ օրհնեա զարկած .
Ըզգերագոյն գերութեան չառեր դու զփորձ թագաւորաց .
Թէպէտ բազուկք քո զկապուտակ առեալ ըզնիշքս շըղթայից ,
Եւ ոչ ճակատ քո ըզթագին :

Ղաւ ընդ բեռամբ կենաց , որդեակ իմ , ընկճեցար վաղամեռիկ ,
Ո՛րնչ զորրանաւ քով կայր երկիր յուզեալ ի յոյս եւ ի նախանձ :
Եւ արդ . եւ Տէր իսկ քոյին , թէպէտ անվիշտ ելով բնութիւն ,
Եւ չէր հանգոյն քեզ վըշտամբեր , եւ արքունի ցուպ ի յաջում՝
Վո՛ւ պէս փըշովք պըսակեցաւ , , ,

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԻԿՈՅ

ՀՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Պատգամք :

Հին ազգաց պատմութեան պարա-
պող անձ մը անհրաժեշտ պէտք է գիտ-
նայ թէ ի՞նչ են պատգամները ու ի՞նչ
կերպով կամ հնարագիտութեամբ կ'ը-
լուէին , որով քրմաց ստապատիր խա-
բէութիւնը իմանալով՝ չէ թէ միայն
այն հիներէն պատմուած բաներուն
հաւատք չընծայէ , այլ նաեւ հասուն
մտքով ու քննադատութեամբ արժա-
նաւոր դատաստան մը կարենայ ընել
այն արդի բանասէրներուն վրայ , ո-
րոնք որ բռնկած երեւակայութեամբ
մը , կամ լաւ եւս ըսենք շատ անգամ
ճշմարիտ կրօնից արատ մը բերելու ջան-
քով՝ նոյն կշիռն ու արժէքը կու տան
հեթանոսական ու աստուածային ստոյգ
և աներկբայելի պատգամաց միանգա-
մայն , որպէս զի սուտին ստույգութեամբը
ճշմարիտը սուտ հանեն , և տգէտներն
իրենց խաբէութեան ծուղակը ձգեն :
Սակայն ի՞նչ համեմատութիւն կայ ար-
դեօք մէկ կողմանէ անանկ ջնջին նիւ-
թերու և մարդկային յաջողութեանց
ու բաղդի համար եղած պատգամնե-
րու , և մէկալ կողմանէ աստուածային ,
վսեմ և մարդուս փրկութեանը համար
տրուած անշահասէր պատգամներու
մէջ . բայց որովհետեւ աս տեսակ բա-
ներու մէջ փաստերէ աւելի , կամ զոնէ
անոնց հաւասար , զօրութիւն մը կրնան
ունենալ պատմական ստոյգ տեղեկու-
թիւնները , անոր համար մենք ալ այս
մասս միայն կը կատարենք՝ ապահով
ըլլալով որ իմաստուն ընթերցողը հե-
թանոսականաց ստույգութիւնն իմանալու

ատեն ճշմարիտ և աստուածային պատ-
գամաց սրբազան ըլլալուն ինքիրմէ կը
համոզուի . և ահա այս տեսութեամբ
կը սկսինք մեր աս համառօտ տեղեկու-
թիւնը :

Յոնդրնէլ մատենագիրը իր Պատ-
գամաց Պատմութեան գիրքին մէջ ,
ուսկից մեծաւ մասամբ այս հատուածս
առած ենք , ամենայն կերպով կը ջանայ
ցուցնել՝ թէ ամենայն տեսակ պատ-
գամները հեթանոս քրմաց հնարագի-
տութենէն ու խորամանկութենէն ա-
ռաջ կու գային , և ոչ եթէ սատանա-
ներէն , որոնք Վրիստոսի աշխարհք
գալէն վերջն ալ չգաղղեցան : Յայտնի
է ի հաւատոց թէ սատանաներ կան ,
որոնց Սուրբ Վիրքը շատ տեղ այս չար ,
այսոյ չարաց ալ կ'ըսէ , որոնք յաւիտենա-
կան տանջանաց դատապարտուած են :
Վարձեալ խելքը մեզի կը սորվեցնէ
թէ սատանաներն ալ կրնան պատգամ-
ներ տալ թէ որ Լստուած իրենց թոյլ
տայ : Բայց խնդիրը այն է թէ արդեօք
Լստուած աս ազատութիւնս շնորհէր
է իրենց , որուն վրայ իրաւամբք կըր-
նանք տարակուսիլ : Եւ որովհետեւ
Սուրբ Վիրքը ամենեւին բան մը չըսեր
աս բանիս վրայօք , այսինքն թէ սատա-
նաները պատգամական գուշակութիւն
ներ կրնան ընել , անոր համար աղատ
ենք աս նիւթիս նկատմամբ մեզի հա-
ւանական երեւցած կարծեաց հետեւի :
Լմենք կը խոստովանին թէ պատգա-
մը գերբնական բան մըն է . և ասոր
պատճառը այն է , որովհետեւ ներկայն
միայն յայտնի է մարդուս : Վրիստո-
նէութեան առաջին դարերուն մէջ կը
կարծուէր թէ պատգամները սատա-
նայից ձեռքովը կ'ըլլուէին . բայց աս
կարծիքս ընդունելի չէ այսօրուան օրս :